



Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Райківська виправна колонія (№ 73)»
28 квітня 2026 року**

м. Київ, 2026 р.

I. ВСТУП

У рамках реалізації Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 28 квітня 2026 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Райківська виправна колонія (№ 73)» (далі – ВК, установа, виправна колонія) (*фото 1*).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об’єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об’єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Лапиніна Юлія Юріївна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Вознюк Олег Миколайович, представник громадської організації;

Джевага Максим Вікторович, представник громадської організації;

Черпаков Геннадій Валерійович, представник громадської організації.

Загальна інформація

Установа є виправним закладом середнього рівня безпеки для тримання чоловіків, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі. У структурі створено сектор для тримання чоловіків вперше засуджених до позбавлення волі.

ВК розміщується за адресою: Житомирська область, Бердичівський район, село Райки, вулиця Центральна, будинок 1.

Начальник виправної колонії – **Муц Віктор Петрович**, на посаді з 26.11.2025.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 260 посад. Фактична чисельність персоналу нараховує 233 особи. Станом на 28.04.2026, загальний некомплект становить 10 %.

Планове наповнення виправної колонії – 908 осіб.

У день відвідування у ВК перебувало 379 засуджених, які утримувались у: дільниці ресоціалізації – 189 осіб;

секторі для чоловіків вперше засуджених до позбавлення волі – 100 осіб;

дільниці соціальної реабілітації – 76 осіб;

дільниці карантину, діагностики та розподілу – 9 осіб;

дисциплінарному ізоляторі (далі – ДІЗО) – 5 осіб.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало:

27 засуджених – схильних до самоушкодження;

20 засуджених – схильних до самогубства.

У ході відвідування представникам групи НПМ забезпечено реалізацію права на безперешкодне потрапляння до місця несвободи, а також усіх приміщень, будівель і споруд, розташованих на території виправної колонії.

Групою НПМ проведено конфіденційне спілкування з 197 засудженими.

Позитивні досягнення

Серед позитивних здобутків у діяльності ВК слід відмітити, що запроваджено позитивну практику з організації безготівкового обслуговування засуджених із використанням банківських платіжних карток. Для цього, керівництвом установи укладено договір про співпрацю з акціонерним товариством «Державний Ощадний банк України» та оформлено банківські платіжні картки для засуджених на які відбувається нарахування грошової винагороди.

Бібліотека виправної колонії забезпечена значною кількістю художньої, навчальної та науково-технічної літератури, а також містить міжнародні акти, що визначають статус та повноваження правоохоронних органів, права та обов'язки засуджених (*фото 2, 3*).

Також адміністрацією ВК, для розвитку навичок саморозвитку, створено окремий інформаційний веб-сайт виправної колонії, який містить посилання на навчальні матеріали. Зокрема, засудженим забезпечено доступ до перегляду відеофайлів на платформі «YouTube» та проходження онлайн-курсів на платформі «Prometheus».

Вищезазначений підхід сприяє саморозвитку, формуванню корисних навичок та підтримці процесу ресоціалізації засуджених.

Стан виконання попередніх рекомендацій

Попереднє відвідування установи групою НПМ здійснено 20.02.2019.

За результатами попереднього відвідування зафіксовано:

відсутність умов перебування для засуджених, визнаних особами з інвалідністю;

порушення права на повагу до приватного життя у лазні установи;

неналежно обладнаний лазне-пральний комплекс;

надмірну заграбованість вікон у камерних приміщеннях ДІЗО;

низьку температуру повітря в житлових приміщеннях (близько 14 °C);

неналежна якість питної води;

порушення права засуджених на охорону здоров'я та медичну допомогу.

На момент відвідування групою НПМ зафіксовано, що керівництвом ВК виконано лише рекомендацію щодо проведення ремонтних робіт у лазне-пральному комплексі та приміщенні перукарні.

Водночас усі інші порушення, зафіксовані під час попереднього відвідування, продовжують мати місце. Крім того, групою НПМ встановлено ряд інших порушень прав людини та недотримання міжнародних стандартів поведінки з утримуваними особами.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання

1. Під час конфіденційного спілкування із утримуваними, а також працівниками виправної колонії групою НПМ встановлено, що засуджені, які відносяться до особливо вразливої категорії, зазнають дискримінації, сегрегації та стигматизації з боку більшості засуджених практично у всіх сферах життя. Такі прояви стали можливими через існування неформальної тюремної ієрархії та недостатньої уваги з боку персоналу до запобігання її негативним практикам.

Зазначена категорія засуджених приймає їжу в окремому приміщенні їдальні, користується спеціально визначеними столами і посудом, а також систематично зазнає утисків та насмішок з боку інших засуджених.

Вищезазначені факти групою НПМ розцінюються як порушення статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання, а саме спричинення морального страждання, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду за мовчазної згоди посадових осіб установи.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) у доповіді за результатами проведеного візиту в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року [CPT/Inf (2024) 20] рекомендував розробити та впровадити комплексну стратегію протидії насильству та залякуванню, а також подолати явище неформальної ієрархії серед засуджених та його негативні наслідки. У цьому контексті пенітенціарна адміністрація повинна забезпечити якісну оцінку ризиків і потреб, класифікацію та розподіл окремих засуджених з метою запобігання негативному впливу з боку інших засуджених.

Крім того, аналогічні порушення стали підставою для подання заяв до Європейського суду з прав людини. У справі «S.P. and others v. Russia» йшлося про стигматизацію та сегрегацію засуджених, зокрема їхнє тримання в окремих житлових приміщеннях із неналежними умовами, харчування за окремим столом, а також утиски та побиття з боку інших засуджених. За результатами розгляду Європейський суд, через відсутність ефективних національних засобів правового захисту таких осіб, встановив порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначив виплати значних сум у якості моральної компенсації.

Порушення права на гідні умови тримання

2. Під час відвідування камерних приміщень ДІЗО представниками групи НПМ встановлено надмірну загрозованість вікон, що призводить до недостатнього рівня природного освітлення.

У 11 Загальній доповіді [СРТ/Inf (2001) 16] Європейський комітет наголошує, що заходи безпеки щодо певних категорій утримуваних осіб доцільно вживати, але вони не повинні позбавляти таких осіб доступу до свіжого повітря та природного освітлення.

Світло і повітря є базовими фізіологічними потребами людини, а отже невід'ємними правами кожної особи. Відсутність доступу до сонячного світла і свіжого повітря створює умови, сприятливі для розвитку та поширення різних захворювань, зокрема туберкульозу.

3. Під час відвідування дисциплінарних приміщень установи групою НПМ встановлено, що відстань між протилежними стінами у камерному приміщенні № 7 ДІЗО становить лише 1,6 м² (*фото 4*).

Європейський комітет у своїй доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] рекомендував розширити або вивести з експлуатації будь-які камери розміром менш ніж 6 м² (без урахування санітарних вузлів) і щоб відстань між протилежними стінами кожної камери складала не менш ніж два метри.

4. Відповідно до пункту 1 розділу XXII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), для засуджених створюються необхідні житлово-побутові умови. У холодну пору року температура в жилих приміщеннях установ виконання покарань підтримується на рівні не нижче плюс 18 °С.

Проте, під час відвідування групою НПМ житлових приміщення виправної колонії зафіксовано температуру повітря на рівні плюс 12-15 °С (*фото 5*), що є порушенням вищезазначених вимог пункту 1 розділу XXII ПВР УВП.

5. Під час спілкування з працівниками установи встановлено, що незважаючи на наявність обладнаного приміщення перукарні у лазні, вона не функціонує у зв'язку з відсутністю кваліфікованого працівника.

Зазначене є порушенням пункту 1.2 розділу I Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про лазне-пральне обслуговування), що передбачає надання перукарських послуг в установах виконання покарань.

6. У порушення вимог 3.11 розділу III Положення про лазне-пральне обслуговування, у лазне-пральному комплексі відсутнє місце (куточок) фельдшера медичної частини передбачене для проведення тілесного огляду і надання медичної допомоги засудженим.

7. Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно зі статтею 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», житло (жале приміщення), займане особами з інвалідністю або сім'ями, у складі яких вони є, під'їзди, сходові площадки будинків, в яких мешкають особи з інвалідністю, мають відповідати вимогам щодо безперешкодного доступу та бути пристосованими до потреб таких осіб.

Поряд з цим, групою НПМ встановлено, що житлові приміщення, їдальня та інші об'єкти інфраструктури установи не обладнані спеціальними засобами, які забезпечують вільний доступ для маломобільних груп населення.

Слід зазначити, що на момент відвідування в установі перебували особи з інвалідністю, які під час конфіденційного спілкування повідомили, що не можуть самотійно потрапити до більшості приміщень без сторонньої допомоги.

8. Відповідно до статті 6 Закон України «Про захист прав споживачів» продавець (виробник, виконавець) зобов'язаний передати споживачеві продукцію належної якості.

Водночас під час відвідування крамниці встановлено наявність харчових продуктів із закінченим строком придатності, зокрема сосисок (*фото 6*), що не відповідає вимогам безпечності та якості харчових продуктів.

Порушення трудових прав засуджених

9. У виправній колонії з 59 засудженими, які виконують роботи із господарського обслуговування та у майстерні, укладено виключно цивільно-правові договори (далі – ЦПД).

Така практика групою НПМ розцінюється як неприпустима і потребує негайного перегляду та нормативно-правового врегулювання з огляду на те, що відповідно до роз'яснень Державної служби України з питань праці, ЦПД укладається для виконання разових, а не систематичних робіт.

Через вищезазначене, засудженим не проводяться інструктажі з питань охорони праці, а також не забезпечується видача засобів індивідуального захисту.

Крім того, на засуджених, які працевлаштовані за ЦПД, не поширюється дія трудового законодавства і вони позбавлені захисту трудових прав та не мають соціальних гарантій такі як гідні та безпечні умови праці, нормований робочий час, регулярна виплата заробітної плати не нижче мінімальної, захист від необґрунтованих штрафів, можливість навчатися та підвищувати кваліфікацію тощо (посилання на роз'яснення Державної служби України з питань праці: <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/trudovyi-chy-tsyvilno-pravovyi-dohovir/>).

Для прикладу, під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими, які працюють у їдальні та пекарні установи, встановлено, що їх робочий день триває понад 12 годин. Робочий тиждень налічує шість робочих днів з одним вихідним днем.

Також при вивченні групою НПМ відомостей про нарахування грошової винагороди за березень 2026 року, зафіксовано, що середня заробітна плата засуджених, які виконують роботи із господарського обслуговування, складає близько 1613 грн (без вирахування податків та комунальних послуг), що менше за встановлену мінімальну заробітну плату, яка станом на січень 2026 року складала 8647 грн відповідно до статті 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік».

10. Під час вивчення документації щодо залучення засуджених до праці встановлено невідповідність між табелем обліку використання робочого часу та розрахунково-платіжною відомістю. Так, у розрахунково-платіжній відомості за лютий 2026 року серед засуджених, які працювали у товаристві з обмеженою відповідальністю «М'ясовита», наявна особа **Сич С.П.**, проте у таблиці обліку використання робочого часу за лютий 2026 року зазначена особа відсутня.

Зазначене може свідчити про порушення статті 60 Кодексу законів про працю України, де зазначено, що роботодавець зобов'язаний забезпечити облік відпрацьованого часу та ефективний контроль за найбільш повним і раціональним використанням робочого часу працівника.

11. У ході відвідування встановлено, що на території установи наявна будівля виробничого призначення (цех), яка не використовується за функціональним призначенням, перебуває у занедбаному та аварійно небезпечному стані, а також зазнає подальшого руйнування під впливом природних факторів (*фото 7*).

Зазначене створює реальну загрозу життю та здоров'ю засуджених і персоналу установи у зв'язку з ризиком обвалу конструктивних елементів будівель, що є порушенням обов'язку держави щодо забезпечення безпечних умов тримання осіб, визначеного статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також статтею 7 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України).

Слід зазначити, що 06.01.2026 у виправній колонії зафіксовано випадок загибелі засудженого внаслідок обвалу частини аварійної будівлі, яка розташовувалась на території виробничої зони.

Порушення права на життя

12. Під час відвідування встановлено, що для захисту засуджених та персоналу в установі не передбачено жодного укриття.

Таким чином, засуджені та персонал піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними у гуртожитках та на робочих місцях під час оголошення повітряної тривоги, обумовленої військовою агресією проти України.

Відповідно до статті 27 Конституції України, кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

У практиці Європейського суду з прав людини наголошується, що на державу покладається позитивний обов'язок забезпечувати ефективний захист життя та здоров'я всіх осіб, позбавлених волі. Держава зобов'язана вживати розумних превентивних заходів за наявності реальної та невідворотної загрози життю. Невиконання зазначеного обов'язку може розцінюватися як порушення статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом

13. Згідно із частиною 5 статті 110 КВК України та пункту 2 розділу XIV ПВР УВП, адміністрація установи виконання покарань забезпечує надання засудженим телефонних розмов без обмеження їх кількості у визначений розпорядком дня час.

Проте, відповідно до наданої інформації в установі відсутні засоби IP-телефонії, чим порушується право усіх засуджених на можливість реалізації телефонних розмови.

14. У порушення вимог пункту 6 розділу II ПВР УВП, у камерних приміщеннях ДІЗО відсутня наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес державних органів і Європейського суду з прав людини.

15. Відповідно до Положення про Комісію з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1549, створено Комісію з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань (далі – комісія).

Завданням комісій є здійснення розгляду звернень осіб, взятих під варту, засуджених, членів їх сімей або близьких родичів, захисників на неналежні умови тримання в установах з метою поновлення порушених прав.

Згідно із пунктом 6 розділу II ПВР УВП, у відділеннях соціально-психологічної служби, камерах ДІЗО, а також інших приміщеннях, де перебувають засуджені, вивіщується наочна інформація із зазначенням поштових та електронних адрес Комісії з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань.

Проте, у ході відвідування установи та спілкування із засудженими, представниками групи НПМ зафіксовано, що засуджені не володіють інформацією про наявність такої комісії та можливість направлення до неї звернень, про неналежні умови тримання в установі.

Представниками групи НПМ позитивно оцінюється створення комісії як механізму реагування на скарги щодо неналежних умов тримання та забезпечення належного контролю за дотриманням прав людей в установах виконання покарань. Водночас недостатня поінформованість засуджених про

можливість направлення звернень до комісії зменшує ефективність її діяльності та обмежує потенціал у сфері захисту прав людини.

Порушення права на державне пенсійне забезпечення

16. Під час проведення конфіденційних бесід із засудженими, які є особами з інвалідністю, групою НПМ встановлено систематичні порушення права на пенсійне забезпечення.

За словами засуджених, пенсійні виплати тривалий час фактично не здійснюються, що призводить до погіршення їх матеріального становища.

Зазначене питання є актуальним для засуджених **Баран, Кувалдін, Фотін, Пономаренко, Сидоренко** та інших.

Під час відвідування зазначені засуджені ознайомлені із можливістю конфіденційного фіксування представниками групи НПМ подібної інформації і подальшого реагування на неї, однак наполягали на тому, щоб питання про відсутність пенсійного забезпечення розглядалося із зазначенням їх персональних даних.

Водночас засуджені зазначили, що неодноразово звертались до адміністрації ВК з проханням сприяти поновленню виплат пенсій та вирішенню питання взаємодії з Пенсійним фондом України, однак такі звернення не мали позитивного результату.

Відповідно до вимог статті 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення» та статті 122 КВК України, засуджені мають право на загальних підставах на призначення та отримання пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та інших випадках, передбачених законодавством про пенсійне забезпечення.

17. Згідно із пунктом 2 статтею 92 КВК України, вперше засуджені до позбавлення волі тримаються окремо від тих, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі.

У правилі 17.2 Європейських пенітенціарних (в'язничних) правил, зазначено, що при розподілі варто враховувати вимоги, пов'язані із продовженням кримінального розслідування та забезпеченням безпеки, а також потребу створення відповідного режиму для всіх засуджених

Вищезазначений принцип роздільного тримання в установі не дотримується у результаті чого особи, які раніше відбували покарання, мають змогу здійснювати негативний вплив на осіб, які вперше відбувають покарання, шляхом поширення елементів неформальної тюремної ієрархії та кримінальної субкультури (зокрема, визначення серед засуджених так званих «смотрящих», встановлення неофіційних правил поведінки, контроль за іншими засудженими, зборі коштів та примушування до виконання неформальних вимог).

Таким чином, процес виправлення і ресоціалізації засуджених в установі має зворотній результат, за якою процес позитивних змін, які мають відбуватися в особистості засудженого, змінюється набуттям традицій кримінальної субкультури.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Райківська виправна колонія (№ 73)»:

1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;
2. Вжити заходи щодо розроблення й впровадження стратегії протидії сегрегації, стигматизації та дискримінації серед засуджених, що поширюються внаслідок існування неформальної тюремної ієрархії;
3. Вжити заходів щодо розширення або виведення з експлуатації камерних приміщень ДІЗО, у яких відстань між протилежними стінами менше ніж два метри;
4. Вирішити питання щодо забезпечення доступу до природного освітлення у камерних приміщеннях ДІЗО, зокрема шляхом зменшення надмірної загрозованості вікон;
5. Забезпечити належний температурний режим у житлових приміщеннях установи, а саме підтримання у холодну пору року температури повітря не нижче +18°C;
6. Забезпечити функціонування перукарні, а також обладнати місце (куточок) фельдшера медичної частини у лазне-пральному комплексі установи;
7. Організувати створення належних умов для реалізації права маломобільних груп населення на безперешкодний доступ до житлових приміщень, їдальні та інших об'єктів інфраструктури установи;
8. Організувати належний контроль за якістю продуктів харчування кramниці ВК, зокрема вилучати з обігу харчові продукти із закінченим строком придатності;
9. Вжити заходів щодо укладання трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру відповідно до вимог Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5;
10. Забезпечити належне ведення документації щодо обліку праці засуджених, зокрема табелів обліку використання робочого часу та розрахунково-платіжних відомостей;
11. Вжити заходів реагування, зокрема обмеження доступу до аварійних об'єктів, їх консервації або демонтажу, з метою усунення загрози життю та здоров'ю осіб;
12. Вжити заходів щодо обладнання в установі укриття відповідно до вимог чинного законодавства;
13. Забезпечити реалізацію права засуджених здійснювати телефонні розмови;
14. Забезпечити належне інформування засуджених про можливість подання скарг на неналежні умови тримання до державних органів, шляхом розміщення відповідних інформаційних матеріалів у загальних приміщеннях виправної колонії;

15. Організувати направлення відповідних документів до територіальних органів Пенсійного фонду України для відновлення виплат пенсій засудженим, які є особами з інвалідністю;

16. Забезпечити неухильне дотримання вимог пункту 2 статті 92 КВК України щодо роздільного тримання осіб, які вперше засуджені до позбавлення волі, від осіб, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі.

До звіту додаються: Фотознімки на 2 арк. в 1 прим.

**Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування об'єктів
контролю в правоохоронних, судових органах
та військових формувань Департаменту
з питань реалізації національного
превентивного механізму Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини**



Віталій ХВЕДЧУК

Фотознімки до звіту

Фото 1



Фото 2



Фото 3



Фото 4



Φοτο 6



A large, rectangular industrial building with a weathered, corrugated metal facade. The building has several tall, narrow openings that appear to be missing doors, revealing a dark interior. The structure is situated on a flat, dusty ground with scattered debris and small puddles. In the background, other industrial buildings and a clear blue sky with scattered white clouds are visible. The overall scene suggests a state of disrepair or abandonment.